

при мелниците е заменена в края на XIX в. първо от парната машина, а по-късно от електрическия двигател. През XX в., когато електричеството масово навлиза в живота на хората, водениците почти изчезват, защото стават нерентабилни, само в отделни селски райони се ползват до към 60-те год. на XX в. Изоставени, повечето мелници са занемарени или разрушени. (Уикипедия – воденица)

В България, с изключение на Добруджа, в миналото водениците били широко разпространени. Планинският терен и многото реки позволявали почти всяко село, или на няколко съседни, да имат воденица, а често и повече от една. (Вакарелски 1974, 355)

В това отношение родопските села не са изключение. По сведения на Али Джеват от 1896 г., в кааза Кърджали имало 3 140 къщи, 168 воденици, 205 хамбара и 11 фурни (Стефанов 1977). По данни на Мара Михайлова, през същия период, края XIX началото на XX в., само покрай двете дерета в Кърджали, водениците били шест, без да се броят тези по селата и по близките дерета. (Михайлова 2000, 193) Според Кирил Попгеоргиев², до 1920 г. в града и близките села, по поречието на р. Арда и притоците ѝ водениците били 18 (Попгеоргиев 1970, инв. № 59).

В района на Крумовград, през разглеждания период, по поречието на р. Крумовица и притока ѝ Елбасан, имало десетки малки воденички (Някои градове 2012, 3). Много от тях отдавна вече са разрушени. Все още има села, където са запазени воденици /с. Голям Девесил, с. Лимец, общ. Крумовград/, но много малко са действащи. В с. Шумнатица /общ. Кирково/ 200-годишна воденица продължава да мели брашно. По река Шумнатенска навремето имало пет караджейки, но с годините оцеляла само една (Станев 2012, 5).

Село Егрек е рекордьор в Източните Родопи, а може би и в България, с петте си воденици, които работят и досега. Те са построени по течението на р. Егрешка и са предназначени за мелене на брашно и фураж. Двете са в долната махала, две има в горната и една в централната. Всички са действащи и работят обикновено от есента до пролетта, при пълноводие на реката (АСПК – Крумовград, 10). Водениците са построени в най-подходящото място на селото, не са в близост до населената част, но са удобни за ползване. Вероятно, това е свързано със старо поверие за отдалечеността на

² Кирил Попгеоргиев /1907-1988/ - краевед, журналист, общественик, летописец на Източните Родопи.